

„NAGYON SOK, FONTOS ALAPJOGOKAT ÉRINTŐ TERÜLETEN VAN JOGBIZONYTALANSÁG”

SZABÓ MÁTÉVAL, AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁVAL
KÖRTVÉLYESI ZSOLT ÉS MAJTÉNYI BALÁZS BESZÉLGET.*

Fél év telt el az Alaptörvény hatályba lépése és a magyar ombudsmani rendszer változása óta. Biztos úr, jó döntésnek tartja-e, hogy országgyűlési biztосként állt elő az “egy a biztos” koncepcióval?

A legjobbnak, kitűnőnek, egyszerűen ellenállhatatlannak tartom! Ritka helyzet, amikor valaki, aki politikaelmélettel és politikai gondolkodással foglalkozik, olyan eszmét tud bevinni a diskurzusba, ami ilyen szép karriert fut be; bár vannak rá példák. Ugyanakkor azt kell, hogy mondjam, hogy ez nem egy normatív és absztrakt eszme volt, hanem ez az európai mintának a tudatosítására tett kísérlet volt. Magyarországon 1989-91-ben kialakult az alkotmányos berendezkedés. Számomra – és nyilvánvalóan mindenki számára, leszámítva az összehasonlítható alkotmányjog és politika igen kevés számú képviselőjét – ez volt az alkotmányosság, az intézmény, és bevallom őszintén, hogy mindaddig, amíg nem foglalkoztam részletesebben az európai ombudsmanintézményekkel, addig azt hittem, hogy mindenütt négy darab ombudsman van. Mikor már megválasztottak, kötelességemnek éreztem, hogy ezzel a témával komolyabban foglalkozzak, és akkor rá kellett döbbennem, hogy ez egy rendkívül sajátos megoldás, amit különböző megfontolások alakítottak ki Magyarországon. Az általános típus a monokratikusnak nevezett, egységes ombudsmani működés.

Nálunk a tematikus tagolás szerinti rendszer indult el – az adatvédelemmel és információszabadsággal –, ami nagyon egyedi volt, csak Finnországban volt még ilyen, egyébként hatóságok jöttek létre, s később az EU is ezt javasolta. A nemzeti kisebbségi biztos önálló ombudsmanként sehol nem létezett, csak helyettesként vagy regionális szinten. Emellett világújdonság a környezetvédelmi ombudsman vagy jövő nemzedékek biztosja, aminek egyébként nem is

volt soha gyakorlata. Azokról a példákról, amikre hivatkoztak, utóbb kiderültek, hogy átmenetileg léteztek, vagy alacsonyabb közigazgatási szinten működtek. Én már 2009-ben egy cikkben elemeztem ennek a rendszernek az ellentmondásait, és hogy miért gondolom azt, hogy egységes ombudsmani intézményre van szükség. Ez felháborodást keltett az akkori és a volt ombudsmanok körében, és egyfajta tabutörésnek tekintették. Azt gondolom, hogy akkor is indokolt volt az alkotmányos intézményi struktúrának a hatékonyságán gondolkodni. Azt egyébként álmomban nem gondoltam volna, hogy hamarosan, kétharmad birtokában egy ilyen jellegű, nagy alkotmányos átalakulás következik be, amely ezt az intézményi ötletet is felkarolja. Úgy gondoltam, hogy nem árt leszögezni, hogy van egy ilyen vélemény. Aztán az bizonyos változtatásokkal bekerült az Alaptörvénybe, illetve az ombudsmani törvénybe.

A változtatások sokfélék, egyet emelnék ki: véleményem szerint egyáltalán nem az akkori önálló ombudsmanok, hanem a környezetvédelmi és civil szervezetek tiltakozásának hatására a környezetjog témája az Alaptörvény egészében az átalakítások során erős fókuszot kapott. Az a megoldás, hogy a helyetteseket is kétharmaddal kell megválasztani, nem konzekvens, tehát ahol egységes az egész rendszer, ott vagy nem a parlament választja meg a helyetteseket, vagy kisebb, feles, egyszerű többséggel választja meg. Nem merül fel probléma az egységes ombudsmani intézmények miatt az ilyenekkel rendelkező Franciaországban, Hollandiában és Spanyolországban (itt lokális és regionális is van), Lengyelországban, Csehországban, Szlovákiában. Az egységes intézményt kell jól működtetni – ez az, amit kiolvasok az alapjogok érvényesítésével kapcsolatos irodalomból. Ha ez önálló szervezeti státuszszal, autonómiával és erős legitimációval történik,

* Az interjú során a biztos kérésére jelen volt Hajás Barnabás, az AJBH Közjogi Főosztály vezetője – az ő hozzászólását külön jelöltük –, valamint Bernát György, az AJBH Sajtóosztályáról. Az interjú 2012. június 28-án – Fülöp Sándor 2012. augusztus 29-én bejelentett lemondása előtt – készült. Az itt közölt szöveg a szerkesztett interjú Szabó Máté által jóváhagyott változata.

akkor abból nagyon hatékony intézmény alakulhat ki – ami talán most már nálunk is meglátszik. És bár fél év rövid idő, az eddigiek alapján is már úgy látom – és nagyon sok kollégám így van ezzel –, hogy ez az új megoldás energiákat szabadított fel, és szabadít fel a továbbiakban is. Folyamatosan elemezzük a szervezetátalakítás következményeit külső szakértők bevonásával, és úgy látom a belső munkatársi elégedettségi vizsgálat alapján is, hogy döntő mértékben pozitívnak tekintett az átalakulás. Távlatilag ügyfél-elégedettségi vizsgálatot is tervezzünk, de ehhez legalább egy év kell.

Úgy gondolja, hogy a korábbi szakosított ombudsmanok, jelenlegi helyettesek szellemi örökségét is bizonyos értelemben továbbviszi?

Nem kell továbbvinnem, mert őket – nem a szellemüket, hanem őket magukat –, Kállai Ernőt és Fülöp Sándort magát is megörököltem. Ők itt vannak továbbra is biztoshelyettesi, vagy, ahogy Fülöp Sándor úr egy nyilvános interjúban jellemezte, szakmai főtanácsadói pozícióban. Nyilván ezen lehet elmélkedni, de azt hiszem, hogy ez egy kifejező gondolat, sőt szerepvállalás, hiszen ők január elseje óta önálló vizsgálati jogosultsággal már nem rendelkeznek, viszont a területüket elemzik, és különböző impulzusokat adnak nekünk, kapnak tőlünk. A szakmai jelenlétük kétségbevonhatatlan, még akkor is, hogy ha ez más és más jellegű a két helyettes esetében. Ha összevetném őket, akkor Fülöp úr ez évi tevékenysége idáig főleg nemzetközi volt, de emellett foglalkozott az itthoni környezeti ügyek teljes spektrumával is. Ez egyébként mutatja azt is, hogy a környezetvédelmi területen jelen van az erős globális és nemzetközi elkötelezettség. A kisebbségi témának a jogszabályi alapja erősen a lokális politikához és a lokális autonómiához kötődik. Kállai úrnál tehát inkább a helyi nemzetiségi közösségek működése áll előtérben.

A megváltozott struktúrában mennyire elégedett a helyetteseknek a munkájával?

Nem vindikálnám magamnak a jogot, hogy mindössze hat hónap elteltével egy ennyire jelentős, nagy léptékű, és tulajdonképpen előkészíthetetlen változást – főleg személyre szólóan – értékeljek. Ezt nem lehetett előkészíteni, mert december 31-ig teljes volt a biztosi autonómia, onnantól pedig helyettesként működnek. Már a múlt év végén, amikor már tudtuk, hogy mi lesz, megkérdeztük tőlük, hogy vállalják-e a további működést, vagyis az általuk már megismert jogszabályi szerepet, mint biztoshelyette-

sek. Azt mondták, hogy ők elfogadják ezt a szerepkört. A szakmai integritásuk, autonómiájuk, egyéni felfogásuk – legalábbis szándékaim szerint – egyáltalán nem sérül, megnyilvánulhatnak a közös rendezvényeken, ezt meg is teszik, és ebből eddig nem volt semmiféle gond.

Tud-e arra példát mondani, hogy esetleg nem értett egyet a helyettesek javaslataival?

Úgy érti, hogy mielőtt helyettesek lettek volna?

Akár úgy, akár a jelenlegi helyzetben.

Az két külön világ, mert én az ő korábbi tevékenységüket, amint már említettem, egyformán nagyra értékelem – mint az összes ombudsmanét. A helyettesi funkcióban pedig tulajdonképpen a véleménynyilvánítás és a tudományos szabadság keretében más és más felfogásaink vannak az egyes területeken. De attól, hogy január elsejétől kvázi felruháztak ezekkel a feladatokkal is, nem gondolom azt, hogy én ettől nemzetiségi és környezetjogi szakértővé váltam volna, és nem vonom kétségbe az ő teljes körű szakmai kompetenciájukat e területeken. Még akkor sem, ha netán az alapvető jogi biztosi intézmény megnyilvánulásai és az ő direkt szakmai megnyilvánulásuk nem teljesen esnének egybe.

Fülöp Sándornak volt egy beadványa, amit december elején adott be kifejezetten az ombudsmani rendszer átalakításával kapcsolatban, és azt az alkotmánybírósági eljárásban lényegében visszavonta.

Hajas Barnabás: Nem volt szó visszavonásról. Formai szempontokra figyelemmel felhívtuk az Alkotmánybíróság figyelmét, hogy abban a formában nem biztos, hogy elbírálnak az az indítvány, és az Alkotmánybíróság végül hasonló álláspontra helyezkedett, úgy döntött, hogy nem bírálja el ezt az indítványt. Mi egyébként érdemben nem is nyilatkoztunk az indítvánnyal kapcsolatban, sem az Alkotmánybírósággal folytatott kommunikációban, sem máskor. Nem nyilatkoztunk arról, hogy osztjuk-e bármilyen szempontból az indítvány érvrendszerét.

Tervezi-e, azt, hogy a helyetteseit megbízza egy nagyobb, hivatalból indított vizsgálat lefolytatásával?

Ez egy lehetőség. Rendkívüli lehetőség, hiszen ők nem folytatnak vizsgálatokat, ezeket én folytatom le az egységes szervezetben. Az ő szerepük a területük elemzése, figyelemmel kísérése, illetve javaslattétel hivatalból való vizsgálatokra, és/vagy AB-bead-

ványra. A hivatali vizsgálatokra irányuló kezdeményezéseiket igyekeztünk a legteljesebb mértékben, amennyiben volt hatáskörünk, továbbvinni.

Kállai Ernőhöz még a biztosi időszakában elég sok „cigánybűnözéssel” kapcsolatos kijelentés miatti panasz érkezett. Ezekben az ügyekben tervez-e változást?

A gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatosan a korábbi biztosi tevékenység hagyományainak megfelelő kezdeményezést tettünk az új Btk. kapcsán. Jelenleg, ami előtérben áll, és még fontosabbá fog válni, az a nemzetiségi törvény, a nemzetiségi választás, a nemzetiségi önkormányzat körüli fejlemények. Ezzel is foglalkozik a Velencei Bizottság, talán már közzé is tették a jelentésüket, és pozitívan referáltak a mi alkotmánybírói beadványunkra. Az a szisztéma, ami majd létrejön 2014-ben, a szószólók és a képviselők rendszere, az nagyon át fogja alakítani a nemzetiségi érdekképviselet, panasz kultúra összes fórumát. De ez egy jövőbeli folyamat. További fontos elem a társadalmi felzárkóztatásért felelős államtitkárság működése, amit jelenleg vizsgálunk, ami egy teljesen új elemet hozott a romaügybe.

A 2011-es beszámolóban az előszavában is kitér a sokféle panaszmechanizmussal kapcsolatos problémákra. Ott kifejezetten említi az Egyenlő Bánásmód Hatóságot, a Független Rendészeti Panasztestületet és a média működésével kapcsolatos panaszokat. Ezt a sokféleséget is valamiféle anomáliaként kell felfogni?

Eltérő megoldások vannak arra Európában, hogy létrehoznak-e önálló egyenlő bánásmód hatóságot, vagy integrálják azt az ombudsmani vagy egyéb szervezetekbe. Voltak ötletek azzal kapcsolatban, hogy itt is jöjjön létre egy ilyen integráció. A Független Rendészeti Panasztestület szép és jó dolog, de nagyon sok párhuzamosságot látok, ami nem biztos, hogy hosszú távon indokolt – hiszen való igaz, hogy óvatosan és hosszú távon kell a nagyobb strukturális változásokat előkészíteni. Azt mindenki tudja, hogy az alkotmányjogban az Alaptörvény elfogadásával és annak idén január 1-jei hatálybalépésével egy eléggé radikális, hirtelen, és sok tekintetben nem megfelelően előkészített változás zajlott le. Ezt nálunk is látom – nagyon kicsiben, mert ez egy kis intézmény, itt ezt le lehetett tompítani. Nagy intézményeknél jóval nehezebben lehetett ezt megemészteni.

Az új intézményi szerkezet és a törvényi háttér az adatkoordináció problémájára próbál választ adni, és ennek megfelelően mi a jelentésünkben igyekszünk

egységes képet adni arról, hogy hány állampolgári panasz érkezik a különböző intézményekhez. Nekem volt egy olyan érvem ezzel kapcsolatban, amit még mindig fenntartok, hogy ha összeszámoljuk az utóbbi évtizedben vagy 15 évben évente létrehozott független panasztestületeket – amik jellemzően akkor ötpártiak voltak, vagy többpártiak, ma már nem azok –, akkor azt mondhatjuk, hogy kicsit túlbürokratizált a szoba, felparcellázódnak a panasz fórumok. Ezen lehet elmélkedni, vitatkozni. Legalábbis az adatok vonatkozásában egyelőre van igény az egységesítésre. A jelentésünk majd 2012-ről tartalmazza az összesített panaszlistát az ezeknél az intézményeknél tett panaszokról, és szerintem az jó dolog, hogy mi ezt egységes szempontok szerint nyilván tartjuk.

Esett szó a kisebbségi és a környezetvédelmi ügyekről. Mi a helyzet az új struktúrában az adatvédelmi ügyekkel?

Azok elmentek, eltávoztak tőlünk.

És ha bejön a hivatalhoz egy adatvédelmi ügy?

Át tesszük a hatósághoz, ha oda való.

Az alkotmánybírói beadványoknál viszont eljárnak.

Ez nem volt problémamentes megoldás. Mi voltunk mind a négy korábbi biztos általános jogutódja, ugyanakkor alakult egy önálló, jellegében elkülönült hatóság. Azt gondolom, hogy egyszerűbb és szerencsésebb lett volna, ha az adatvédelmi ombudsmannak tényleg közvetlen módon a hatóság lett volna a jogutódja. De az alkotmánybírói beadványokat benyújtottuk, most nyilván együtt kell működünk. Hat hónap alatt ennek nem alakultak ki igazán a keretei, hiszen európai szintű vita zajlik az adatvédelmi hatóság / adatvédelmi ombudsman témában.

Azt nem tartja problémásnak, hogy adatvédelmi panaszoknál az ügyfelek végső soron egy független intézménynek az alapjogi védelme nélkül maradnak?

Ez is egy értelmezés. De a magam részéről én azt gondolom, hogy ebben a szituációban, amikor az adatvédelmi hatóság és az adatvédelmi ombudsman ügye az európai fórumokon még mindig nyitott, korai és elbizakodott lenne ezzel kapcsolatosan bármiféle nagyon határozott állásfoglalást, koncepciót kifejteni.

Akkor valószínűleg ugyanaz a véleménye arról, hogy elvileg vizsgálhatnák az Egyenlő Bánásmód Hatóság és a Médiahatóság működését is?

A Médiahatóságot fogjuk vizsgálni, de hát várjuk meg, hogy végül, az összes korrekció után mi is az, hogyan működik. Ehhez idő kell. Jogbizonytalanságnak hívják az ilyesmit, amikor a gyors és igen széleskörű törvényi és az alaptörvényi átalakításokkal járó, nem szándékolt következmények sokasága egyszerűen azt hozta, hogy a nemzeti és európai intézmények egy része, jó része, úgy véli, hogy Magyarországon belül nincs megfelelő alkotmányos revízió, ezért ők kívánják azt ellátni. Most ezen lehet vitatkozni, hogy tetszik, vagy nem tetszik, de ez egy faktum, és nagyon sok ügyben – alapvető sarkalatos törvények, intézmények vonatkozásában – egész egyszerűen ezek a problémák külső jogorvoslati fórumokhoz kerültek, amelyeknek a döntése nyilvánvalóan távlatilag nem irreleváns. Egy rakás ügyben átmeneti helyzet alakult ki, és ismerte ezeknek az intézményeknek a hosszabb, akár több éves működési mechanizmusát, elmondható, hogy itt Damoklész-kardok sokasága függ különböző intézmények fölött. Mi vizsgáljuk addig ezeket az intézményeket? Az átmeneti működésüket vizsgáljuk? Mely szempontokat kérjem rajtuk számon? Azt, amit az európai intézmény vagy a volt ombudsman mond, vagy pedig azt, amit a hatóság vezetője és, mondjuk, az Alaptörvény alkotói mondanak? Itt olyan jogértelmezési kérdések vannak, amik bizonyos értelemben átmeneti helyzetekhez, sőt, vákuumokhoz vezethetnek.

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság esetében nem áll fenn ilyen átmeneti helyzet, tehát ezt vizsgálhatnánk, de amit látok belőle, az alapján a hatóság jól működik, hozzánk panasz nem érkezik vele kapcsolatosan. Mint említettem, vizsgálni fogjuk a társadalmi felzárkóztatásért felelős államtitkárság működését, mert úgy gondoljuk, hogy ez egy fontos szempont a nemzetiségi és a romakérdés tekintetében. Most valószínűleg új hangsúlyok lesznek, és kell, hogy legyen egy képe az állampolgároknak és nekünk arról, hogy mi történt eddig. Nagyon sok vita van az információs kárpótlás körül, ez óriási téma. Nyilván nem a mi feladatunk elsődlegesen, de vizsgálhattuk az állambiztonsági történeti levéltárral kapcsolatos panasz-kultúrát, azt, hogy a már több mint tízéves működés alatt mit sérelmeztek a kutatók, polgárok. Ezzel kapcsolatosan tettünk ajánlásokat.

De annak jelenleg nem látom az értelmét, hogy a hat hónapja működő NAIH-ot, egy nemzetközileg vitatott státuszú intézményt vizsgáljunk, és ezzel a meglévő gubancokba újabb szálakat húzzunk. Hány

évig is fog ez a vitatkozás tartani? Ismerte az intézményeket, ezek bizony évek lehetnek. Nagyon sok, fontos alapjogokat érintő területen van jogbizonytalanság. Úgy tűnik, hogy az alkotmányozásnak a jellege, formája, tartalma több vonatkozásban növelte, sőt, akár perpetuálja is a jogbizonytalanságot.

Mit gondol, meglepte-e a kormányzatot az aktivista fellépése, az alkotmánybíróági beadványok benyújtása?

Nem tudom, hogy miként vélekedik a kormányzat. Csodálkoznék, ha meglepetés lett volna. Akkor annak a tájékozatlanság lenne az oka. Valószínűleg a kormányzat bizonyos körei sem Alaptörvénnyel kelnek és fekszenek, hanem más dolguk van, de azt gondolom, hogy azok a közjogi szereplők, akik tényleg aktívan részt vettek a vitában, úgy vélték a hatályba léptető rendelkezések kapcsán írt beadványról, hogy az egy reális kérdés volt. Ez egy komoly, fundamentálisan megalapozott beadvány volt, amelyet szakmai viták előztek meg.

Amennyire követni lehetett a sajtóban, egyrészt sokan üdvözlik az Ön aktivista fellépését, másrészt, részben a szakirodalomban is, megfogalmazódtak olyan kritikák némelyik beadványnál, hogy inkább a jogszabályok inkonzisztenciájára, eljárási kérdésekre koncentrál, és nem a tartalmi kérdésekre. A médiajognak egy hazai kutatója egyenesen azt írta, hogy örökös elnököt csinált az ombudsman a médiahatóságnak az elnökéből.

Igyekszünk ezeket a véleményeket követni. De úgy gondolom, e mögött a kérdés mögött egy általánosabb probléma húzódik meg, az alkotmányos gondolkodás és az alkotmányos realitás viszonyának kérdése. A 89-es szakasz is egy hosszú, vitákkal teli, intellektuális építkezés az alkotmányjog és az alkotmányos gondolkodás számára, és csak a végén áll ott az a kép, amit most a múltnak tekintünk. Kialakult Magyarországon a Fundamentum és más folyóiratok, illetve egyetemek körében egy komoly alkotmányos gondolkodási kultúra. Ennek a kultúrának a vonatkoztatási pontjai azonban most gyökeresen megváltoztak, szokatlanul gyorsan és nagymértékben alakult át az alkotmányos struktúra. Most az kapott egy meglehetősen nagy adag, hogy úgy mondjam, tápot. Jó tápot – bár a tápadagoló mintha valami mással foglalkozott volna, és túlhúzta a kart. Elárasztott a megfelelő tápmennyiségnek a sokszorosával. A korábbi kisebb adagokat meg lehetett emésztetni helyel-közzel, de ez most sok egy kicsit

önöknek, és egyébként mindenkinek, nekem is túl sok. Túladagolás következett be. Nagyon jól tudjuk a történeti tapasztalatokból is, hogy az ilyen gyors és mélyreható változások után van egy bejáratódási időszak, konfliktusokkal, csiszolással. Mi is ennek vagyunk egy kisebb intézménye.

Az ombudsman nem tudja megoldani azokat a nagyon komoly, strukturális egyenlőtlenségeket, értékproblémákat, amelyek az egész rendszerben vannak. Mi azoknak bizonyos részére fókuszálhatunk, de a nagy egész megoldására vagy a revízióra nem. Ez olyan, mint egy zenekar: a jogállamiság nagyon sok intézményből áll, bel- és külföldiekből; jelenleg nemzetközi előadók is vannak. A zenekar egészének a harmóniája egy pár év után fog kialakulni, ehhez egy kicsit mi is hozzájárulhatunk. De ne próbáljuk elvárni se ettől az intézménytől, se az Alkotmánybíróságtól azt, hogy rendet tesz bizonyos olyan területeken, amelyeket egyfajta egyensúlytalanság és bizonyos oldalaknak a teljes, nagymértékű elhanyagolása jellemez. Ezek az intézmények nem alkalmasak erre. Legfeljebb bizonyos korrekciókat tudnak tenni.

Ha párhuzamot vonunk a rendszerváltás utáni helyzettel, akkor talán természetes, hogy ilyenkor nagy figyelem irányul a fontos jogállami intézményekre. A rendszerváltás után nagyon sokak szerint az első Alkotmánybíróság volt az, ami kialakította a jogállam kereteit, és ez is az első években történt.

Ez bizony így van.

Valószínűleg ezért figyelnek a kezdeti tevékenységükre.

Szerénytelenség lenne magunkat azzal az időszakkal összehasonlítani.

A helyzet talán összehasonlítható.

Abban egyetértünk, hogy az első Alkotmánybíróságnak volt egy nagyon-nagyon fontos szerepe. Az ombudsman, az pedig csak egy csatorna az állampolgári igényeknek az AB felé történő közvetítésére. Olyan csatorna vagyunk, ahol a polgári igények bejönnek, és majd a bírák döntenek. Az összehasonlítás a rendszerváltással szerintem nem adekvát, mert akkor egész nagy alapkérdések dőltek el: a magyar demokrácia vagy a köztársasági elnök intézményének a jellege. Most nem erről van szó. Államszervezeti szempontból semmiképp sem.

A beszélgetés elején volt szó arról, hogy Ön most sok tekintetben egyedül van; egyedül, mint ombudsman, és sokáig úgy tűnt, hogy egyedül, aki komolyan veszi, hogy hivatalból a kormány ellensúlyának kell lennie. Másrészt pedig a magyarországi civil szférának bizonyos részével nem túl kiegyensúlyozott a kapcsolata. Nem érzi-e úgy, hogy ombudsmanként két tűz közé került?

Egyáltalán nem érzek ilyet, és az én helyzetértékelésem alapjaiban eltér ettől. Százötvenen dolgoznak ebben az épületben, van két helyettes és sok-sok kedves, kellemes munkatárs. Egyike vagyok a korrekciós jogállami mechanizmusoknak, egy vezető a sok között. Most ez nagyon előtérbe került, mert új az intézmény, és nagy várakozás övezi. A civil együttműködés bizonyítékeként pedig érdemes kézbe venni és elolvasni a beszámolóinkat, projekt-füzeteinket, egyéb kiadványainkat.

Az ombudsmani intézményt sokszor úgy jellemzik, hogy azt alapvetően az ombudsman személye határozza meg, mert ő jelenik meg a média előtt. A civil szervezetek kapcsán pedig nem általában a civil szervezetekre gondoltam, hanem az emberi jog-védelem zászlóshajóinak tartott szervezetekre, mondjuk a Magyar Helsinki Bizottságra vagy a TASZ-ra.

Teljesen kiegyensúlyozott viszonyban vagyunk velük. Megkapták az elődeinktől és tőlem is a megfelelő elismerést, szimbolikusan, ombudsmani érmeikkel és folyamatos együttműködéssel. Nincs itt szó semmiféle magányos toronyórról, ez csak a látzat. Miért lenne egyedül egy vezető? A miniszterelnök is egyedül van, csak éppen egy kormány áll mögötte. Az ombudsmannak nincs kormánya, de vannak különböző osztályok, főosztályok, rengetegen dolgozunk, kommunikálunk, együttműködünk civil szervezetekkel is, és van civil konzultációs testületünk. Teljes mértékben részesei vagyunk, lehetőségeinkhez és forrásunkhoz mérten, a hazai és a nemzetközi emberi jogi hálózatoknak.

A civilek – hasonlóan, mint a már említett politikai beadványok benyújtói – azt várják, hogy az ombudsman mondja vagy csinálja azt, amit ők mondanak. Ilyen értelemben túlzottak a civilek elvárásai egy intézménnyel szemben, hogy az testesítse meg az ő közvetlen tervüket vagy elképzelésüket. Az ombudsman azonban nem civil szervezet. A civil szervezetnek – szokatlan ez a felvetés, de – nincs megfoghatóan szabályozott közjogi felelőssége, viszont minden lépésének óriási a közéleti felelőssége. Az

ombudsmannak ezzel szemben világos közjogi és közéleti felelőssége is van, és ez a két szerepkör bizonyos esetekben megnehezíti, máskor megkönnyíti az együttműködést.

Úgy látom, hogy mióta itt vagyok – illetve a korábbi biztosoknál is –, kiegyensúlyozott és lehetőleg szélesebb körű civil kapcsolatrendszer jött létre.

Leírta az actio popularis intézményének megszűnését, a rendszer átalakulását. Nem látja-e problémának, hogy ebben a felállásban nagyon sok függ a mindenkori biztos felfogásától? Ha, mondjuk, elképzeljük, hogy az alkotmánybírósági beadványok

szempontjából kevésbé aktivista személy töltené be ezt a funkciót...

Igen, ez az általános vélekedés, mert ha megnézzük az Alkotmánybíróság elnökeinek az értékelését, ott is sokszor egyéneket emelnek ki, holott ez egy kollektív testület. Az ombudsmani intézmény január elsejével monokratikussá, egyszemélyessé vált, de ez nem jelenti azt, hogy egy ember dönt. A biztos tevékenysége az egész szervezet munkáján alapszik. Persze függ valamennyire az ombudsman személyiségétől, hogy mennyire nyitott, felelős, konfliktustűrő vagy -kerülő, de ez minden egyszemélyes intézménynél így van: számít, ki a legfőbb bíró, ki a legfőbb ügyész avagy a köztársasági elnök.